

**CUMHURİYET DÖNEMİ İLK LİSE FELSEFE DERS
KİTAPLARINDA AHLAKSAL ÖZGÜRLÜK
PROBLEMİ**

**MORAL FREEDOM PROBLEM IN THE FIRST HIGH
SCHOOL PHILOSOPHY COURSE BOOKS IN THE
REPUBLICAN PERIOD**

Aytekin DEMİRCİOĞLU

*Sinop Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü.
e-posta:demircioglu.aytekin@gmail.com*

ÖZ

İnsanın ahlaksal bir eylemde bulunurken özgür olup olmadığı felsefe tarihinin en çok tartıştığı sorulardandır. Bu soru, Cumhuriyetin ilanından sonra liseler için yazılan felsefe ders kitaplarında da canlılığını korumuştur. O dönemde yazılan felsefe ders kitaplarında, günümüzdeki muadillerinden farklı olarak üç ana tema üzerinde durulmuştur. Ahlak, metafizik ve estetik ile birlikte, bu üç konuyu oluşturmuştur. Diğer bir deyişle ahlaksal konular, Cumhuriyetin ilanından sonra liseler için yazılan ilk felsefe ders kitaplarının en temel konularını oluşturmuştur. Bu konular arasında en önemli yeri de insanın iyi ya da kötü olarak nitelendirilebilen bir davranışta bulunurken özgür olup olmadığı konusu oluşturmuştur.

Anahtar Sözcükler: Öğretim programı, Ahlaksal özgürlük, Ders kitapları

ABSTRACT

Whether human being is free while he is in a moral activity has been a question mostly discussed in the history of philosophy. This question was kept alive in the philosophy course books written for high schools after the proclamation of the Republic. The philosophy books written in this period had three main themes different from that of the current time. Morality comprised these three topics together with metaphysics and aesthetics. In other words, morality issues formed the most basic subjects of the first philosophy course books written after the proclamation of the

Republic. Among these issues, the topic of whether human being is free while having a behavior that could be regarded as good or bad takes the most importance place.

Keywords: *Teaching program, Moral freedom, Course books*

GİRİŞ

Cumhuriyetin ilk yıllarında liseler için yazılan felsefe ders kitaplarının ana eksenini ahlaksal konular teşkil ettiği için bu kitapların her birinde ahlakın ne olduğunu anlatmaya çalışan tanımlar yer almıştır. Bu tanımların bazıları şöyledir:

Sarp'a göre (1952) ahlak, insanların edim ve hareketlerini düzenleyen kuralların ve prensiplerin tespit edilmeye çalışılmasından oluşmuştur. Ongun'a göre (1943) ahlak, insanların birbirleriyle iyilik ve kötülük ekseninde olan ilişkilerini açıklar. Sadak'a göre (1937) ahlak, insanların nasıl davranacaklarını gösteren kurallar bilgisidir. Topçu'ya göre (1948) ahlak için birçok tanım yapılmıştır. Sokrates'e göre ahlak *iyilik bilimi*, Pascal'a göre *insan bilimi*, Kant'a göre ise *ödev bilimidir*. Ona göre bu tanımlar kuramsal ahlak tanımlarıdır. Yani bu yaklaşımlarda ahlak, önceden belirlenmiş veya kabul edilmiş bir ilkeye dayanarak tanımlanmaktadır. Çağımızda ise daha çok, önceden kabul edilmiş bir ilkeyi kabul etmeyen ve ahlakın kaynağını toplumda ve gündelik yaşamda gören pratik ahlak yönelimleri daha çok kabul görmektedir.

Ahlak, düşünce tarihi boyunca felsefe ile uğraşan hemen herkesin ilgi alanına girmiştir. Bu nedenle felsefi ilgi bazen pozitivistliğe, bazen metafiziğe yaklaşırsa da, ahlaka ilişkin konular her zaman felsefi düşünce içindeki yerini korumuştur.

Bu durum Cumhuriyet döneminde liseler için yazılan ilk felsefe ders kitaplarında da geçerliliğini korumuştur. Hatta kendisini “modern kavrayış” olarak niteleyen bu dönemin felsefi kabullerine göre, felsefe iki temel konu ile ilgilenmelidir. Bu konulardan biri *bilgi* meselesi, diğeri ise *ahlak (aksiyon)* meselesidir. Aslında bu iki konuyu Alman filozofu Kant, sorduğu iki soru ile tespit etmiştir. Ona göre felsefi düşünüş öncelikli olarak şu iki soruya cevap vermelidir: 1. Neyi bilebiliriz? 2. Nasıl hareket etmeliyiz? Bu sorulardan ilki bilgi meselesini ihdas ederken ikincisi de ahlak konusunu ihdas etmiştir. İnsan eylemde bulunabilecek özelliklerle donatıldığına göre

bundan sonra yapılması gereken, insanın hangi amaca göre hareket edeceğinin tespit edilmesidir. Bu nedenle insanın kendisine göre hareket ettiği bir iş ve hareket düzeni ile bunlara yön veren ölkü durumlarının var olup olmadığına bakılmalıdır. İşte felsefenin ikinci ana mevzusu olan ahlak problemleri bu minvalde şekillenecektir (Sarp, 1946).

Bilgi ve ahlak, bu dönemin liseler için hazırlanan felsefe ders kitaplarının ana konularını teşkil etmekle birlikte, bazı kaynaklarda (Maarif Vekâleti, 1935) bu konulara metafizik ve estetik eşlik etmiş, bazı kaynaklarda (Baltacıoğlu, 1938) ise felsefeye giriş ve ontoloji üniteleri bu konulara eklenmiştir.

Bilgi ve ahlak konuları 1924 ve 1935 tarihli felsefe öğretim programlarında yer alan temel konulardandır: 1924 programının ağırlık noktası bilgi üniteleridir. Doğru bilginin imkânı ve bu konuda ortaya çıkan teoriler programın temel konularını oluşturmaktadır. Ahlak ile ilgili az sayıdaki konuya, kısmen programın psikoloji ile ilgili olan ikinci kısmında değinilmiştir (Tebliğler Dergisi, 1924).

1935 programı ise pozitivist etkilerin iyice hissedildiği bir program olmuştur. Bu programda ahlak konuları, metafizik ve estetik konularıyla birlikte felsefe dersinin kapsamından çıkartılmış ve sosyoloji derslerinde bu konulara değinilmesi istenmiştir (Tebliğler Dergisi, 1935).

İnsanın Özgürlük Problemi

İnsanın ahlaksal bir eylemde bulunurken özgür olup olmadığı, ahlak felsefesinin en temel tartışma problemlerindendir. Bu problem Cumhuriyet dönemi lise felsefe ders kitaplarında da yerini muhafaza etmiştir.

Baltacıoğlu (1938), bu problem ile ilgili üç farklı yaklaşım olduğunu belirtmiş ve bu fikirleri şöyle açıklamıştır:

Hürriyet Teorisi: Bu teoriye göre, psikoloji tecrübe insanların davranışlarında özgür olduğunu göstermektedir. Çünkü insan herhangi bir davranışta bulunurken özgür iradesiyle bunu tercih etmekte ve bu doğrultuda çaba göstermektedir. İnsanın yaşadığı topluma karşı bazı hak ve sorumluluklarının olması da özgürlüğünün sonucudur. Yine

insan davranışlarında özgür olmasaydı yapıp ettiklerinden dolayı sorumlu tutulamazdı. Oysa insan yaptıklarından sorumludur. İnsanın yaşadığı topluma ve onun kurallarına uyum sağlaması için eğitilmesi ve hukuk kurallarıyla çevrenmesi de onun özgürlüğünün göstergesidir. İslam inancında bu akımı temsil eden mezhep Mutezile' dir *Fatalizm (Kadercilik)*: İnsanın davranışlarında özgür olmadığını savunan bu düşünce birinci görüşün tam zıddıdır. Buna göre insanın davranışları ilahi bir güç tarafından önceden tayin edilmiştir. İnsan, bu güç tarafından izah edilemez bir tarzda davranışta bulunmaya sürüklenmektedir. İnsan ne kadar çabalasa da olacak bir şeyin önüne geçemez. Bu görüşün İslam inancındaki temsilcisi Cebriye mezhebidir. Bu anlayışa göre her şey Allah'ın elindedir. İnsan, hareket ve davranışların sahibi değil, yalnızca onların uygulayıcısıdır. Bu nedenle gelecekte olacak her şey Allah'ın takdiri ile olacaktır. Kul olarak insanın gelecekte olacak şeylerle ilgili tercihte ve seçimde bulunması mümkün değildir.

Determinizm: Bunlara göre insanın davranışları özgürlükçülerin zannettiği gibi kendi seçimlerine bağlı değildir. Maddi varlıklardan sosyal olaylara kadar evrende geçerli kanunlar vardır ve tüm varlık belli bir zorunlu yapıya tabidir. İnsanın hürriyeti hakkındaki bilinci, hissettiği özgürlük duygusu ve davranışlarıyla ilgili seçimleri de bu zaruri sebeplere bağlıdır. Öyleyse ahlak âlemi de tıpkı fiziki âlem gibi bu zorunluluk âleminin içerisinde. İnsanın ahlaki anlamda hissettiği özgürlük aslında olgusal bir durumdur. Determinist öğretisi, insanın ahlaksal özgürlüğü ile determinizm arasındaki ilgiyi şöyle açıklamaktadır: İnsanın doğasında zorunluluk ve isteyebilme özgürlüğü birlikte vardır. İnsan, ahlakı bu cazibesıyla severek kabul eder ve ahlaki ödevlerini benimseyerek yaparsa, artık ahlakın baskıcı ve zorlayıcı boyutunu hissetmemeye başlar. Böylece ahlaki buyrukları vicdanının derinliklerinden kendiliğinden gelen ilahi duygular olarak hisseder. Diğer bir deyişle, ahlaki davranışlar konusunda kendisini özgür hisseder.

Baltacıoğlu'na göre (1938) determinizm çoğu zaman yanlış anlaşılmıştır. O, kadercilik ile aynı şey değil; hatta onun zıddıdır. Determinizm tabiattaki her şeyin bir nizama ve hesaba tabi olması demektir. Bu anlamda determinizm açıklık ve bellilik demektir. Peki,

tabiattaki olayların determinizme tabi olması insanın özgürlüğüne engel midir? Baltacıoğlu'na göre yer çekimi insanın özgürlüğüne engel değilse, diğer determinist kurallar da onun özgürlüğünü engellemez. İnsanın özgürlüğü bu fiziksel zorunlulukları tanımamak değil, onları kullanabilmektir. Eğer fiziksel olaylarda determinist bir yapı olmasaydı insanın özgürlüğü de söz konusu olamazdı. Çünkü bu durumda insan, fiziksel olaylar üzerinde hakimiyet kurabilmek için herhangi bir kuvvete sahip olamayacaktır. Baltacıoğlu'na göre (1938) özgürlük, insanın hiçbir zorunlu kurala tabi olmadan her istediğini yapabilmesi gibi anlaşılırsa, içinden çıkılmaz bir mesele halini alır. Buradan hareketle, determinizm teorisi ile insanın imkan ve hürriyetini savunan teoriler arasında bir zıtlık değil, gizli bir benzerlik olduğu söylenebilir.

Topçu'ya göre (1948, s. 136) de insan ahlaksal bir eylemde bulunurken özgürdür. O, Ziya Gökalp'in "Fert yok, cemiyet var." görüşüne bu nedenle karşıdır. Çünkü bu anlayış ferdi cemiyete kurban etmektedir. Bu anlayışta birey uysallığa sürüklenmektedir. Kendisi sorumluluk almayan, "gözlerimi kaparım, vazifemi yaparım" anlayışını kendisine düstur edinmiş bireyler bu bakış açısının bir sonucudur. Determinist ve toplumsal ahlak anlayışının benimsenmesi, her türlü zorbalıklara karşı gözünü kapatan, olumsuz bile olsa kendisini toplumun genel gidişatına bırakan kaderci nesillerin yetişmesine yol açmıştır.

Ahlaksal özgürlüğü, siyasal özgürlük, medeni özgürlük ya da fiziksel özgürlük ile karıştırmamak gerektiğini belirten Sarp'a göre (1952) ahlaksal özgürlük, irade ile yapılan fiil ve hareketlerin tam bir serbestlik içinde yapıldığını anlatan bir kavramdır. İnsanın ahlaksal bir eylemde bulunurken özgür olup olmadığı tartışmasına da değinen Sarp, bu konuda kendi zamanına ulaşmış görüş ve kanıtları şöyle sıralamıştır (1952):

İnsanın Özgürlüğünü Savunanların Kanıtları

Ruhbilimsel Kanıt: Bu kanıtla göre ruhsal, psikolojik olaylara bakıldığında insanın bunları yaparken özgür olduğu anlaşılacaktır. Çünkü insan birtakım davranışları istediği için yapar, diğerlerini de istemediği için yapmaz. Sarp bu görüşü, Descartes'in

“Özgürlük, onun hakkında sahip olduğumuz deneyle apaçık bilinmektedir.” sözü ile desteklemeye çalışmıştır.

Toplumsal Kanıt: Bu da toplumun incelenmesiyle ulaşılan bir kanıttır. Buna göre, toplum içinde yaşayan insanlar, aralarındaki ilişkileri ve uymaları gereken kuralları kendi aralarında onayladıkları bir toplumsal sözleşme ile belirlemiştir. İnsanlar başkaları ile ilişkilerinde uyacakları sözleşmeyi ve bu sözleşmeye uymazlarsa karşılaştıkları yaptırımları belirleyebilmeleri onların davranışlarında özgür olduklarının en önemli kanıtıdır. Zira insanlar davranışlarında özgür olmasalardı, yani birtakım kurallara tabi olsalardı onların davranışlarını kontrol altına almak için bir toplumsal sözleşmeye ihtiyaç duyulmazdı.

Ahlak Kanıtı: Bu kanıtta göre ahlak kurallarının varlığı insanın davranışlarında özgür olduğunu göstermektedir. Eğer insan davranışlarında özgür olmasaydı ona bir ülkü göstermek, edim ve hareketlerin için bir gaye aramak anlamsız olurdu. “Nasıl davranmalıyım?” diye bir soru sorulabiliyorsa, insanın nasıl davranacağını seçme özgürlüğü olduğu içindir. Ayrıca eğitimin var olması da insanın özgür olmasını gerektirmektedir. Zira iradenin, zihnin ve duyguların eğitilmesi onların farklı davranabilme yeteneklerinin kontrol altına alınması isteği ile ilgilidir.

İnsanın Özgür Olmadığını Savunanların (Deterministler) Kanıtları

Ruhsal Kanıt: İnsanın davranışları onun biyolojik ve organik yapısı ile yakından ilgilidir. İnsan bir davranışta bulunurken özgür olduğunu zanneder. Oysa insanın kalıtsal ve çevresel etkenler tarafından oluşturulan organizması onun davranışlarını belirlemektedir. İradi fiillerin nedeni ağır gelen tarafa meyleden terazi kefesine benzer. Diğer bir deyişle insanın özgürce yaptığını zannettiği davranışın nedeni onun gerçekte özgür olması değil, ruhsal etkilerin onun o davranışı yapması konusunda ağır basmasıdır. Tabiattaki canlı varlıklarda organik bir determinizm vardır. Organik determinizmin varlığı insan açısından ruhsal determinizmin varlığını da zorunlu kılar.

Toplumsal Kanıt: Meslek seçme, evlenme, boşanma gibi toplumsal davranışlar üzerinde yapılan istatistiksel çalışmalar bunlar özgür irade sonucunda değil, toplumda var olan

yerleşik birtakım kurallar neticesinde olduğunu göstermektedir. Yine toplumda var olan uzlaşmalar, sözleşmeler ve hukuk kuralları insanların kendi tercihlerine göre değil, bu kuralların yöneltmesine göre hareket ettiklerinin göstergesidir. Bu genel kuralların varlığı toplumsal ilişkilere de tıpkı tabiattaki gibi determinist kuralların hakim olduğunu göstermektedir.

Ahlak Kanıtı: İnsan herhangi bir davranışta bulunurken davranışını aldığı disipline, eğitime, ahlak kurallarına ve ahlak ideallerine göre şekillendirir. Öyleyse insana verilen disiplin kuralları, ahlak fikirleri, idealleri ve duyguları ahlaksal davranışın sebebini oluşturmaktadır. Diğer bir deyişle insan bir davranışta bulunurken özgür iradesinin bir seçmesi ile değil, aldığı eğitim ve ideallerin bir sonucu olarak bulunur. Bu unsurlar ile insanın davranışları arasında determinist bir ilişki mevcuttur. O halde insan davranışları bu zorunlu ilişki yumağına tabi olup insan bu konuda özgür değildir.

Sarp'ın insanın ahlaksal bir eylemde bulunurken özgür olup olmadığı yönündeki tartışmaya getirdiğı bu açıklamalar esasen çok orijinal değildir. Psikolojik, sosyolojik ve ahlaksal kanıtların farklı bakış açılarıyla değerlendirilerek taban tabana zıt iki farklı sonuca ulaşılması farklı kaynaklarda da geçmektedir. Yazara dönük boyutunda bu tartışmanın en orijinal tarafı, yazar tarafından ifade edilen tek cümlelik sonuç kısmında yer almaktadır. Buna göre Sarp (1952, s. 54): "Gerekircilik dediğimiz determinizm prensibi, ilmin temeli olduğu gibi, ahlakın, eğitimin de temel prensibidir." demekte ve insanın ahlaksal bir eylemde bulunurken özgür olmadığını düşünenlerin safında yer almaktadır.

Sadak'a göre (1937) *yalan söylemek*, *hırsızlık yapmak* ve *adam öldürmek* gibi ahlaksal eylemleri nitelerken kullandığımız 'kötü' sözcüğü ile bir hastalığı nitelerken kullandığımız 'kötü' sözcüğü aynı değildir. Birincisinde, bu eylemleri kötü olarak nitelemek ve bu nitelemenin dereceleri, o eylemlerin bizatihi kendisinden kaynaklanmayıp içinde bulunulan zamana ve topluma göre şekillenmektedir. Örneğin hırsızlık yapmak Sparta Şehir Devletinde suç değildi ya da savaş meydanlarında adam öldürmek birçok dönemde erdem sayılmıştır. Ancak hastalığın kötü olması bizim nitelememiz dışında bizzat durumun kendisi ile ilgilidir. Bu niteleme ahlaksal

eylemlerdeki gibi toplumundan kaynaklanan bir zorlama neticesinde oluşmamaktadır. Öyleyse ahlaksal davranışların ilk özelliği, toplumun o konuda yaptığı zorlama ve kurduğu baskıdır.

Bununla birlikte toplumsal zorlamanın varlığı ahlaksal eylemleri tanımlamak için tek başına yeterli değildir. Ahlaksal bir davranış aynı zamanda insanın isteğine uygun olan davranıştır. Diğer bir deyişle bir davranışı yalnızca toplum istiyor diye değil, aynı zamanda kendimiz istediğimiz için de yapıyorsak o zaman bu davranış ahlaksal nitelik kazanmaktadır.

Sadak'a göre (1937) ahlaksal eylemlerde yaşanan mecburiyet ve isteklilik arasındaki bu ikilik toplumda meydana gelmektedir. Toplumlar ise içindeki fertler ile birlikte sürekli değişmektedir. Bunu anlamak için tarihte var olmuş toplumların ahlak anlayışlarına bakmak yeterli olacaktır. Öyleyse her toplumun ahlak anlayışı kendi özelinde oluşmakta ve yerel bir karakter taşımaktadır. Diğer bir deyişle her milletin kendisine göre bir ahlakı vardır ve bu ahlak, bireysel düşüncelerin değil, o toplumun eseridir. Bu ifadeler ahlaksal eylemde insanın özgürlüğü bağlamında değerlendirildiğinde yeni bir yaklaşım karşımıza çıkmaktadır. Ahlaksal eylem, bireysel özgürlüklerin değil, toplumsal özgürlüğün sonucudur.

SONUÇ

Cumhuriyetin ilk dönemleri birçok konuda olduğu gibi eğitsel konular açısından da bazı kargaşaların ve çalkantıların yaşandığı bir dönemdir. Kurumlar ve sistemler bu dönemde yeni yeni oturtulmaya çalışılmıştır. Bu nedenle bazı belirsizliklerin ve aksamaların yaşanmış olması normal karşılanmalıdır.

Bu dönemde dünya genelinde yükselen bir milliyetçilik dalgası toplumun tüm katmanlarına hâkimdir. Gerçi savaştan yeni çıkmış ve kendisine yeni bir devlet kurmuş bir toplumda milliyetçilik hissini yükselmesi gayet doğaldır. Bu durum her alanda olduğu gibi eğitsel konularda kendisini hissettirmiş ve ders kitapları oldukça yüksek tonlarda milliyetçi söylemler eşliğinde yazılmıştır. Felsefe ders kitapları arasında da

durum farklı değildir. İncelemeye tabi tuttuğumuz ve kaynakçada isimleri belirtilen ders kitaplarında milliyetçiliğin diğer ders konularıyla ilintilendirilme çabası yaygın olarak gözlenmiştir. Özellikle ahlaksal konular milli hislere tercüman olması bakımından önemli vazifeler üstlenmiştir. Ahlak ünitelerinde yer alan *vicdan, ödev, sorumluluk* gibi kavramlara toplumsal anlamlar ve boyutlar eklenmiştir. Hatta bu durum bazen abartılmış ve Atatürk'ün adının, o dönemin aşırı milliyetçi liderleri Hitler, Mussolini ve Lenin gibi isimlerle birlikte anılmasında mahzur görülmemiştir.

Yine bu dönemde her alanda kendisini hissettiren bir başka düşünce akımı olan pozitivistlerin etkilerini ve izlerini her alanda görmek mümkündür. Buna bağlı olarak felsefeye, sosyolojiye, ahlaka ve genel olarak sosyal bilimlerin tamamına pozitivist bir çehre kazandırılmak istenmiştir. Bu bağlamda incelediğimiz kitapların bazılarında ahlak, pozitif bir bilim olarak ele alınmış ve ahlaksal konular determinist bir yapı içerisinde kurgulanmaya çalışılmıştır.

Bu dönemde felsefe grubunu oluşturan felsefe, sosyoloji, psikoloji ve mantık dersleri açısından net ayrımlar yapılmamıştır. Bu nedenle hazırlanan ders kitapları bazen bu alanlardan ikisini, bazen üçünü, bazen de dördünü birden kapsayacak şekilde yazılmıştır. Bu durum, derslerin içerdiği üniteler ve konu başlıkları açısından da aynıdır. Bunlar arasında da bir eş güdüm ve dil birliği yoktur. Ahlaksal bir eylemde bulunurken insanın özgür olup olmadığı tartışmasına determinizm bağlamında katılan iki düşünürden İsmail Hakkı Baltacıoğlu'na göre, determinizm insanın özgürlüğüne engel olmadığı gibi, tam tersine, özgürlüğün anahtarı determinizmde gizlidir. Hatemi Senih Sarp'a ise determinizmi tam tersine yorumlamış ve onu insanın özgürlüğünün önündeki bir engel olarak kabul etmiştir. Aynı konuyu ele alan Cumhuriyetin ilk dönemindeki lise felsefe ders kitabı yazarları arasındaki görüş ayrılıklarını birçok farklı konuda görmek mümkündür.

KAYNAKLAR

- Baltacıoğlu, İ. H. (1938). *Felsefe*. Halk Kitapları. İstanbul: Sebat Basımevi
- Maarif Vekâleti (1935). *Lise sınıfları için felsefe soruları*. İstanbul: Devlet Matbaası
- Ongun, C. S. (1943). *Felsefe ve sosyoloji. (Ruhbilim Mantık, Sosyoloji: Toplumbilim, Ahlak Estetik, Metafizik)*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi
- Pazarlı, O. (1945). *Felsefe ödevleri*. (Lise Felsefe Dersleri Yardımcı Kitapları, No: 19). İstanbul: Maarif Matbaası.
- Sadak, N. (1937). *Sosyoloji. (Liseler İçin Yeni Programa Göre Yazılmış Ders Kitabı)*. İstanbul: Devlet Basımevi
- Sarp, H. S. (1946). *Felsefe (En Son Programa Göre, Hulasa ve El Kitabı, Lise: III)*. İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi.
- Sarp, H. S. (1952). *Felsefe (Lise Son Sınıfları İçin Ders Kitabı)*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi
- Tebliğler Dergisi. (1924). *1924 Programı*. Ankara: Maarif Vekâleti Arşivi
- Tebliğler Dergisi. (1935). *Lise Filozofi Programı Kılavuzu*, İstanbul: Kültür Bakanlığı Devlet Basımevi
- Topçu, N. (1948). *Toplumbilim (Sosyoloji)*. İstanbul: Üçler Basımevi

SUMMARY

From the proclamation of the Republic up to the current time, seven Philosophy Teaching Programs were prepared for the course of philosophy in Turkey. In the current study, moral issues in the philosophy course books investigated depending on the first two books after the proclamation of the Republic and in particular the problem of human's freedom in the books was the focal point. In this sense, the first program of these seven Philosophy Teaching Programs that were the sources of the current study was prepared in 1924 and the second one was prepared in 1935. Following these two programs, the third one was prepared in 1957. However, since the current study aimed at investigating the moral issues in the Philosophy Course Books for high schools prepared in the first years of the Republic, the moral problems within the context of human freedom in the teaching programs prepared in 1957 and later years, and the Philosophy Course Books for high schools written depending on these programs were excluded. Therefore, the works being the sources of the current study were seven

Philosophy Course Books for high schools written by the Ministry of Education (1935), Necmeddin Sadak (1937), İsmail Hakkı Baltacıoğlu (1938), Cemil Sena Ongun (1943), Nurettin Topçu (1948), Hatemi Senih Sarp (1946 and 1952).

The purpose of the current study was to introduce how the problem of human freedom which was the main topic of the philosophy course books written in the first years of the Republic.

This study was not a field survey or application and nor did it contain quantitative results. The works being the source of the investigation were taken in a descriptive and critical way. The findings obtained were evaluated in the conclusion part.

Human's problem of freedom in the books investigated was given in accordance with the history of philosophy. In general, three approaches were adopted in the history of philosophy. The first approach claims that human being is free while he is in a moral activity. The second one puts forward the opposite view with a claim that he is not free in this process and human behaviors are determined by various components. The third approach takes a place between these two. According to this approach, humans who have improved themselves have more freedom while they are in a moral activity than those who have improved themselves less. In the books we investigated, it was found that the first two views were given in a similar way, but the third one was not very much mentioned.

It is unlikely to say that the books examined in terms of teaching the problem of human freedom had an agreement. Some authors of the books put a connection between determinism and freedom and explained the freedom of human being in the context of determinism. On the other hand most of them regarded determinism as being the opposite of freedom. In that way, the same concept (determinism) showed completely opposite meanings in the philosophy books written in the same period. This case could be considered as the fact that there is no complete agreement between the authors in terms of teaching the issues or that teaching program is not so clear in this sense.

It is likely to mention about a positivist effect while both commenting on determinism and taking the problem of moral freedom as a general concept. Depending on this effect, morality and its sub-problems were regarded as a natural science. As a result, the problems of morality were tried to be solved with the methods of natural sciences. This feature could be seen in almost all of the books written in social fields. Also, in the books which were the sources of the current study, it was found that there were highly nationalistic discourses and that this point of view was reflected on the teaching methods of the issues.